

## บทที่ ๔

### วิเคราะห์และประเมินผลข้อมูล

จากการสำรวจ และศึกษาวิจัยถึงผลความพึงพอใจในการเผยแพร่ธรรมแก่ประชาชน โดยสถานีวิทยุกระจายเสียงบินหลา จังหวัดภูเก็ต จากกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามทั้งหมด จำนวน ๔๐๐ ชุด ได้นำมาวิเคราะห์ โดยใช้ค่าร้อยละ(Percentage), ตลอดจนการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีผลการวิเคราะห์ ดังนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๐๐ ตัวอย่าง ใน ๕ ประเด็น ดังนี้

๔.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบ สอบถาม

๔.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเปิดรับฟังและการมีส่วนร่วมในรายการ ธรรม

๔.๑.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจในการเปิดรับฟังรายการธรรม

๔.๑.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผลที่ได้รับในการเปิดรับฟังรายการธรรม

๔.๑.๕ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research)

๔.๒.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) กับ กลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๓ ท่าน โดยมีประเด็นคำถามเหมือนกัน ๔ คำถาม

ผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลของการวิจัย โดยเรียงลำดับการนำเสนอทั้งในส่วนการวิจัยเชิง ปริมาณ และคุณภาพ ดังนี้

#### ๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

๔.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะ แบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) มีจำนวน ๖ ข้อ

๑) สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านเพศ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านเพศ  
ปรากฏผลดังตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามในด้าน  
เพศ

| เพศ     | จำนวน | ร้อยละ |
|---------|-------|--------|
| เพศชาย  | ๑๖๐   | ๔๐.๐๐  |
| เพศหญิง | ๒๔๐   | ๖๐.๐๐  |
| รวม     | ๔๐๐   | ๑๐๐.๐๐ |

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า เพศของผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุดได้แก่ เพศหญิง คิดเป็น  
ร้อยละ ๖๐.๐๐ ที่เหลือได้แก่ เพศชาย คิดเป็น ร้อยละ ๔๐.๐๐

๒) สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านอายุ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านอายุ  
ปรากฏผลดังตารางที่ ๔.๒

ตารางที่ ๔.๒ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามในด้าน  
อายุ

| อายุ           | จำนวน | ร้อยละ |
|----------------|-------|--------|
| น้อยกว่า ๒๐ ปี | ๔๒    | ๑๐.๕๐  |
| ๒๑ - ๓๐ ปี     | ๖๔    | ๑๖.๐๐  |
| ๓๑ - ๔๐ ปี     | ๗๔    | ๑๘.๕๐  |
| ๔๑ - ๕๐ ปี     | ๙๘    | ๒๔.๕๐  |
| ๕๑ - ๖๐ ปี     | ๗๘    | ๑๙.๕๐  |
| มากกว่า ๖๐ ปี  | ๔๔    | ๑๑.๐๐  |
| รวม            | ๔๐๐   | ๑๐๐.๐๐ |

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า อายุของผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุด ได้แก่ ๔๑-๕๐ ปี ร้อยละ ๒๔.๕๐ รองลงมาคือ อายุ ๕๑-๖๐ ปี ร้อยละ ๑๙.๕๐ และถัดไปคืออายุ ๓๑-๔๐ ปี ร้อยละ ๑๘.๕๐ ตามลำดับ

๓) สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านการศึกษาปรากฏผลดังตารางที่ ๔.๓

ตารางที่ ๔.๓ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบ สอบถามในด้านการศึกษา

| ระดับการศึกษา      | จำนวน | ร้อยละ |
|--------------------|-------|--------|
| ประถมศึกษาตอนต้น   | ๔๐    | ๑๐.๐๐  |
| ประถมศึกษาตอนปลาย  | ๔๐    | ๑๐.๐๐  |
| มัธยมศึกษาตอนต้น   | ๖๐    | ๑๕.๐๐  |
| มัธยมศึกษาปลาย     | ๑๔๐   | ๓๕.๐๐  |
| ปวช.               | ๔๐    | ๑๐.๐๐  |
| ปวส.หรือ อนุปริญญา | ๒๐    | ๕.๐๐   |
| ปริญญาตรี          | ๒๐    | ๕.๐๐   |
| สูงกว่าปริญญาตรี   | -     | -      |
| อื่นๆ              | ๔๐    | ๑๐.๐๐  |
| รวม                | ๔๐๐   | ๑๐๐.๐๐ |

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า การศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุด ได้แก่ มัธยมศึกษา ปลาย ร้อยละ ๓๕ รองลงมาคือมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ ๑๕ และถัดไปคือ ประถมต้น, ประถม ปลาย, ปวช. และอื่นๆต่างร้อยละ ๑๐ ตามลำดับ

## ๔) สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านอาชีพ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านอาชีพปรากฏผลดังตารางที่ ๔.๔

ตารางที่ ๔.๔ แสดงจำนวน และค่าร้อยละของสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบ สอบถามในด้านอาชีพ

| อาชีพ                        | จำนวน | ร้อยละ |
|------------------------------|-------|--------|
| นักเรียน/นักศึกษา            | ๔๐    | ๑๐.๐๐  |
| ค้าขาย/ทำธุรกิจ              | ๑๒๐   | ๓๐.๐๐  |
| รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ | ๓๐    | ๗.๕๐   |
| เกษตรกร                      | ๑๐๐   | ๒๕.๐๐  |
| รับจ้างเอกชน/พนักงานบริษัท   | ๘๐    | ๒๐.๐๐  |
| อื่นๆ                        | ๓๐    | ๗.๕๐   |
| รวม                          |       | ๑๐๐.๐๐ |

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุด ได้แก่ค้าขาย/ทำธุรกิจ ร้อยละ ๓๐.๐๐ รองลงมาคือเกษตรกร ร้อยละ ๒๕.๐๐ และถัดไปคือรับจ้างเอกชนฯ ร้อยละ ๒๐.๐๐ ตามลำดับ

## ๕) สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านรายได้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านรายได้ปรากฏผลดังตารางที่ ๔.๕

ตารางที่ ๔.๕ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบ สอบถามในด้านรายได้

| รายได้                   | จำนวน | ร้อยละ |
|--------------------------|-------|--------|
| น้อยกว่า ๓,๐๐๐ บาท       | ๒๔    | ๖.๐๐   |
| ๓,๐๐๑ - ๕,๐๐๐ บาท        | ๓๖    | ๙.๐๐   |
| ๕,๐๐๑ - ๗,๐๐๐ บาท        | ๘๐    | ๒๐.๐๐  |
| ๗,๐๐๑ - ๙,๐๐๐ บาท        | ๑๖๐   | ๔๐.๐๐  |
| ๙,๐๐๑ - ๑๒,๐๐๐ บาท       | ๗๐    | ๑๗.๕๐  |
| มากกว่า ๑๒,๐๐๑ บาทขึ้นไป | ๓๐    | ๗.๕๐   |
| รวม                      | ๔๐๐   | ๑๐๐.๐๐ |

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า รายได้ของผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุด ได้แก่ ๗,๐๐๑-๙,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๔๐.๐๐ รองลงมาคือ ๕,๐๐๑-๗,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๒๐.๐๐ และถัดไปคือ ๙,๐๐๑-๑๒,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๑๗.๕๐ ตามลำดับ

๖) แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านสถานภาพ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านสถานภาพปรากฏผลดังตารางที่ ๔.๖

ตารางที่ ๔.๖ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบ สอบถามในด้านสถานภาพ

| สถานภาพ    | จำนวน | ร้อยละ |
|------------|-------|--------|
| โสด        | ๑๔๐   | ๓๕.๐๐  |
| สมรส       | ๑๘๐   | ๔๕.๐๐  |
| หม้าย      | ๓๐    | ๗.๕๐   |
| แยกกันอยู่ | ๕๐    | ๑๒.๕๐  |
| อื่นๆ      | -     | -      |
| รวม        | ๔๐๐   | ๑๐๐.๐๐ |

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุด ได้แก่ สมสร้อยละ ๔๕.๐๐ รองลงมาคือ โสด ร้อยละ ๓๕.๐๐ และถัดไปคือ แยกกันอยู่ร้อยละ ตามลำดับ ๑๒.๕๐

#### ๔.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเปิดรับฟัง และการมีส่วนร่วมในรายการธรรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเปิดรับฟัง และการมีส่วนร่วมในรายการธรรมกับสถานีวิทยุ ของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) มีจำนวน ๖ ข้อ

๑) การเปิดรับฟังการรายการธรรมทางสถานีวิทยุ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเปิดรับฟังธรรมทางสถานีวิทยุ ของผู้ตอบแบบสอบถามปรากฏผลดังตารางที่ ๔.๗

ตารางที่ ๔.๗ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของการเปิดรับฟังการรายการธรรมทางสถานีวิทยุ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

| การรับฟังธรรมทางวิทยุ        | จำนวน | ร้อยละ |
|------------------------------|-------|--------|
| เคยเปิดรับฟังธรรมทางวิทยุ    | ๓๕๖   | ๘๙.๐๐  |
| ไม่เคยเปิดรับฟังธรรมทางวิทยุ | ๔๔    | ๑๑.๐๐  |
| รวม                          | ๔๐๐   | ๑๐๐    |

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเคยเปิดรับฟังธรรมทางสถานีวิทยุ ร้อยละ ๘๙.๐๐

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับวัน และ เวลา ที่ฟังธรรมของผู้ตอบแบบสอบถาม ตามตาราง ๔.๘ ดังนี้

|                          |                     |        |
|--------------------------|---------------------|--------|
| จันทร์-ศุกร์ ๐๙.๐๐-๑๐.๐๐ | อาทิตย์ ๑๐.๐๐-๑๑.๐๐ | รวม    |
| ๒๖๐                      | ๑๔๐                 | ๔๐๐    |
| เปอร์เซ็นต์ ๖๕.๐๐        | ๓๕.๐๐               | ๑๐๐.๐๐ |

๒) ระยะเวลาการเปิดรับฟังธรรมทางสถานีวิทยุกระจายเสียงบินหลา จ.ภูเก็ต...ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระยะเวลาการเปิดรับฟังธรรมทางสถานีวิทยุ ของผู้ตอบแบบสอบถามปรากฏผลดังตารางที่ ๔.๘

ตารางที่ ๔.๙ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามระยะ เวลาการเปิดรับ  
 ฟังธรรมทางสถานีวิทยุ ของผู้ตอบแบบ สอบถาม

| ระยะเวลาการเปิดรับฟังธรรม | จำนวน | ร้อยละ |
|---------------------------|-------|--------|
| น้อยกว่า ๓ เดือน          | ๑๖    | ๔.๐๐   |
| ๓ - ๖ เดือน               | ๔๐    | ๑๐.๐๐  |
| ๖ เดือน - ๑ ปี            | ๗๐    | ๑๗.๕๐  |
| ๑ - ๒ ปี                  | ๕๐    | ๑๒.๕๐  |
| ๒ - ๓ ปี                  | ๘๔    | ๒๑.๐๐  |
| มากกว่า ๓ ปี              | ๑๔๐   | ๓๕.๐๐  |
| รวม                       | ๔๐๐   | ๑๐๐.๐๐ |

จากตารางที่๔.๙ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่เปิดรับฟังธรรมทางสถานีวิทยุ มากสุด คือ  
 มากกว่า ๓ ปี ร้อยละ ๓๕.๐๐ รองลงมาคือ ๒ - ๓ ปี ร้อยละ ๒๑.๐๐ และถัดไปคือ ๖ เดือน - ๑ปี  
 ร้อยละ ๑๗.๕๐ ตามลำดับ๓) สถานที่เปิดรับฟังรายการธรรมทางสถานีวิทยุ ของผู้ตอบแบบสอบถาม  
 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเปิดรับฟังธรรมจำแนกตามสถานที่ๆ เปิดรับฟังราย  
 การธรรมทางสถานีวิทยุ ของผู้ตอบแบบสอบถามปรากฏผลดังตารางที่ ๔.๑๐

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงจำนวนและค่าร้อยละสถานที่เปิดรับฟังรายการธรรมทางสถานีวิทยุของผู้ตอบ  
 แบบสอบถาม

| สถานที่ฟังธรรม        | จำนวน | ร้อยละ |
|-----------------------|-------|--------|
| ฟังธรรมที่บ้าน        | ๑๔๐   | ๓๕.๐๐  |
| ฟังธรรมที่ทำงาน       | ๙๖    | ๒๔.๐๐  |
| ฟังธรรมในรถ           | ๕๖    | ๑๔.๐๐  |
| ฟังทุกที่เมื่อมีโอกาส | ๑๐    | ๒.๕๐   |
| อื่นๆ                 | ๘     | ๒.๐๐   |
| รวม                   | ๔๐๐   | ๑๐๐.๐๐ |

หมายเหตุ\* การเปิดรับฟังอื่นๆ เช่น ฟังขณะออกกำลังกาย ,กลุ่มสนทนา , กลุ่มฟังเมื่อพักผ่อน

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า สถานที่ๆ เปิดรับฟังรายการธรรมของผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุด คือ ฟังธรรมที่บ้าน ร้อยละ ๓๕.๐๐ รองลงมาคือ ฟังธรรมที่ทำงาน ร้อยละ ๒๔.๐๐ และถัดไปคือ ฟังธรรมในรถ ร้อยละ ๑๔.๐๐ ตามลำดับ

๕) ลักษณะการเปิดฟังรายการธรรมทางสถานีวิทยุ...ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการเปิดฟังรายการธรรมทางสถานีวิทยุ ของผู้ตอบแบบสอบถามปรากฏผลดังตารางที่ ๔.๑๑

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงจำนวนและค่าร้อยละ จำแนกตามลักษณะการเปิดฟังรายการธรรมทางสถานีวิทยุ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

| ลักษณะการเปิดฟังรายการธรรม     | จำนวน | ร้อยละ |
|--------------------------------|-------|--------|
| ฟังไปด้วยทำงานไปด้วย           | ๑๔๖   | ๓๖.๕๐  |
| เปิดฟังเฉพาะรายการที่สนใจ      | -     | -      |
| เปิดฟังสลับคลื่นรายการอื่น     | ๔๔    | ๑๑.๐๐  |
| ฟังเมื่อมีเรื่องไม่สบายใจ      | ๖๔    | ๑๖.๐๐  |
| เปิดเพราะชอบเรื่องธรรม         | ๑๑๔   | ๒๘.๕๐  |
| อื่นๆ(อื่นๆคือ เปิดฟังยามว่าง) | ๓๒    | ๘.๐๐   |
| รวม                            | ๔๐๐   | ๑๐๐.๐๐ |

จากตารางที่๔.๑๑ พบว่า ลักษณะการเปิดฟังรายการธรรมของผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุด คือ ฟังไปด้วยทำงานไปด้วย ร้อยละ ๓๖.๕๐ รองลงมาคือ เปิดเพราะชอบเรื่องธรรม ร้อยละ ๒๘.๕๐ และถัดไปคือ เปิดฟังเฉพาะรายการที่สนใจ ๒๘.๕๐ ตามลำดับ

๖) ความถี่ในการเปิดรับฟังรายการธรรมทางสถานีวิทยุ ของผู้ตอบแบบ สอบถาม  
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความถี่ในการเปิดรับฟังรายการธรรมทางสถานีวิทยุ....  
ของผู้ตอบแบบสอบถามปรากฏผลดังตารางที่ ๔.๑๒

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงจำนวนและค่าร้อยละ จำแนกตามความถี่ในการเปิดรับฟังรายการธรรมทาง  
สถานีวิทยุ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

| ความถี่ในการเปิดรับฟัง                       | จำนวน | ร้อยละ |
|----------------------------------------------|-------|--------|
| ฟังทุกวัน                                    | ๑๕๘   | ๓๙.๕๐  |
| ฟังบ่อย(๕ - ๖ ครั้ง ต่อ ๑ สัปดาห์)           | ๑๒๘   | ๓๒.๐๐  |
| ฟังบ้างไม่ฟังบ้าง(๓ - ๔ ครั้ง ต่อ ๑ สัปดาห์) | ๙๖    | ๒๔.๐๐  |
| ไม่ค่อยได้ฟัง(๑ - ๒ ครั้ง ต่อ ๑สัปดาห์)      | ๑๘    | ๔.๕๐   |
| รวม                                          | ๔๐๐   | ๑๐๐.๐๐ |

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่าความถี่ในการเปิดรับฟังรายการธรรมของผู้ตอบแบบสอบ ถาม  
มากที่สุด คือ ฟังทุกวัน ร้อยละ ๓๙.๕๐ รองลงมา คือ ฟังบ่อย(๕-๖ ครั้ง ต่อ ๑ สัปดาห์) ร้อยละ  
๓๒.๐๐ และถัดไปคือ ฟังบ้างไม่ฟังบ้าง (๓-๔ ครั้ง ต่อ ๑ สัปดาห์) ร้อยละ ๒๔.๐๐  
ตามลำดับ

๗) การมีส่วนร่วมในรายการธรรมทางสถานีวิทย์... ของผู้ตอบแบบสอบถาม  
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในรายการธรรมทางสถานีวิทย์ ของผู้ตอบแบบสอบถามปรากฏผลดังตารางที่ ๔.๑๓

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงจำนวนและค่าร้อยละจำแนกตามการมีส่วนร่วมในรายการธรรม

| การมีส่วนร่วมในรายการธรรม        | จำนวน | ร้อยละ |
|----------------------------------|-------|--------|
| มีส่วนร่วมในฐานะแขกรักเชิญ       | -     | -      |
| มีส่วนร่วมส่ง จดหมาย/อีเมล       | -     | -      |
| มีส่วนร่วมโทรศัพท์พูดคุยในรายการ | ๒๖๔   | ๖๖.๐๐  |
| * มีส่วนร่วมร่วมกิจกรรมอื่น ๆ    | ๑๔    | ๓.๕๐   |
| ไม่เคยมีส่วนร่วมในรายการธรรม     | ๑๒๒   | ๓๐.๕๐  |
| รวม                              | ๔๐๐   | ๑๐๐.๐๐ |

\* มีส่วนร่วมกิจกรรมอื่น ๆ เช่น กิจกรรมถ่ายทอดเสียง แจ้ข่าวประชาสัมพันธ์

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า การมีส่วนร่วมในรายการธรรมของผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุด คือ ไม่เคยมีส่วนร่วมในรายการธรรม ร้อยละ ๓๐.๕๐ ที่เคยมีส่วนร่วมในรายการธรรม คือ โทรศัพท์พูดคุยในรายการ ร้อยละ ๖๖.๐๐ รองลงมา คือ มีส่วนร่วมส่ง จดหมาย/อีเมล ร้อยละ - และถัดไป ร่วมกิจกรรมอื่น ๆ ร้อยละ ๓.๕๐ ตามลำดับ

### ๔.๑.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจในการเปิดรับฟังรายการธรรม

มี ๒ ข้อ ดังนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อรายการธรรม และความพึงพอใจต่อการรับฟังรายการธรรมด้านต่างๆ ๔ ด้าน คือ เนื้อหารายการธรรม ผู้ดำเนินรายการธรรม การมีส่วนร่วมในรายการ การออกอากาศของรายการ โดยภาพรวมทางสถานีวิทย์ ของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลไว้ดังนี้

| คะแนนเฉลี่ย | แปลความว่า              |
|-------------|-------------------------|
| ๔.๕๐ - ๕.๐๐ | มีความพึงพอใจมากที่สุด  |
| ๓.๕๐ - ๔.๔๙ | มีความพึงพอใจมาก        |
| ๒.๕๐ - ๓.๔๙ | มีความพึงพอใจปานกลาง    |
| ๑.๕๐ - ๒.๔๙ | มีความพึงพอใจน้อย       |
| ๑.๐๐ - ๑.๔๙ | มีความพึงพอใจน้อยที่สุด |

๑) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อรายการธรรมทางสถานีวิทย์... ของผู้ตอบแบบสอบถามปรากฏผล

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อรายการธรรมที่รับฟังในระดับดีมาก

๒) สรุปผลรายการธรรมแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม ของผู้ตอบแบบสอบถามปรากฏผล

ความพึงพอใจต่อรายการธรรมด้าน เนื้อหารายการธรรม, ผู้ดำเนินรายการธรรม, การมีส่วนร่วมในรายการ, การออกอากาศของรายการ

(๑) ด้านความพึงพอใจต่อเนื้อหารายการธรรม

(๒) ด้านความพึงพอใจต่อผู้ดำเนินรายการธรรม

(๓) ด้านความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมในรายการธรรม

(๔) ด้านความพึงพอใจต่อเวลาออกอากาศของรายการ

ภาพรวมความพึงพอใจต่อรายการธรรมด้านเนื้อหารายการธรรม, ผู้ดำเนินรายการธรรม, การมีส่วนร่วมในรายการ, การออกอากาศของรายการ ในระดับดีมาก

(๑) ด้านความรู้ที่ได้รับจากการฟังรายการ

(๒) ด้านการส่งเสริมความเข้าใจอันดีของผู้ฟัง

(๓) ด้านการส่งเสริมการนำหลักธรรมมาใช้

(๔) ด้านการประยุกต์ใช้ธรรมเพื่อการพัฒนาชีวิต

#### ๔.๑.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของประชาชนผู้ฟังรายการทางสถานีวิทยุ ปรากฏผลดังตารางที่ ๔.๑๖

ตารางที่ ๔.๑๖ แสดงค่าร้อยละของผู้ฟังที่มีความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่อรายการทางสถานีวิทยุ...

| ที่ | ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ                                  | จำนวน | ร้อยละ |
|-----|-----------------------------------------------------------|-------|--------|
| ๑   | รายการมีความหลากหลายมีสาระน่าติดตามดีแล้ว                 | ๑๐    | ๒.๕๐   |
| ๒   | ได้ความรู้ในหลักธรรมมาสอนลูก ว่าบาป/บุญ เป็นอย่างไร       | ๖๐    | ๑๕.๐๐  |
| ๓   | ขอให้รายการออกอากาศนานๆและคอยปรับปรุงพัฒนาเรื่อยๆ         | ๘๔    | ๒๑.๐๐  |
| ๔   | ผู้ดำเนินรายการควรบูรณาการธรรมะประกอบเรื่องต่างๆในสังคม   | ๒๔    | ๖.๐๐   |
| ๕   | ผู้ดำเนินรายการควรปรับอารมณ์น้ำเสียงให้เข้ากับเนื้อเรื่อง | ๓๖    | ๙.๐๐   |
| ๖   | เนื้อหาควรเป็นธรรมะสั้นๆง่ายๆมีประเด็นชัดเจน              | ๘๔    | ๒๑.๐๐  |
| ๗   | รายการควรมีช่วงตอบปัญหาชีวิตสอดแทรกธรรม                   | ๑๒    | ๓.๐๐   |
| ๘   | ผู้ดำเนินรายการควรมีพระเถระหมื่นเวียนบรรยายธรรมบ้าง       | ๙๐    | ๒๒.๕๐  |

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะด้านต่าง ๆ ดังนี้ ควรมีพระเถระหมื่นเวียนมาบรรยายธรรม ร้อยละ ๒๒.๕๐ ควรมีประเด็นธรรมสั้นๆง่ายๆชัดเจน ร้อยละ ๒๑.๐๐ , ขอให้รายการออกอากาศนาน ๆ และคอยปรับปรุง พัฒนาเรื่อย ๆ ร้อยละ ๒๑.๐๐ , ได้ความรู้หลักธรรม ร้อยละ ๑๕.๐๐ และอื่นๆ

#### ๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัย

##### ๔.๒.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานีวิทยุกระจายเสียงบินหลา จ.ภูเก็ต ข้าราชการ ผู้นำท้องถิ่น จำนวนหลายท่าน ผู้วิจัยได้ใช้คำถามสัมภาษณ์ ที่เหมือนกันจำนวน ๔ ข้อ เกี่ยวกับ

- ๑) ความน่าสนใจในการเผยแพร่ธรรมทางวิทยุกระจายเสียง
- ๒) ผลของรายการธรรมที่มีต่อผู้ฟัง
- ๓) ความพึงพอใจของประชาชนผู้ฟังรายการธรรม

๔) การพัฒนาปรับปรุงการเผยแพร่ธรรมทางสถานีวิทยุ

ซึ่งผู้วิจัยจะได้สรุปทัศนะของผู้ให้สัมภาษณ์เป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้

๑) ผู้วิจัยถามว่า “ท่านคิดว่าการเผยแพร่ธรรมทางสถานีวิทยุ มีความน่าสนใจหรือไม่ เพราะอะไร? จากคำถามสัมภาษณ์ข้อนี้ ผู้วิจัยสรุปคำตอบได้ ๒ ประเด็น ดังนี้

(๑) น่าสนใจ

๑ ผู้ดำเนินรายการเผยแพร่ธรรมแก่ประชาชน ต้องมีความรู้ในเนื้อหา มีศิลปะในการถ่ายทอดเรื่อง สามารถใช้สื่อสมัยใหม่ได้ รู้จักใช้เสียงประกอบ หรือเพลงประกอบรายการที่เหมาะสม ก็จะทำให้รายการเผยแพร่ธรรมน่าสนใจ

๒ เนื้อหารายการ โดยภาพรวมควรมีความหลากหลายของรายการธรรม เช่น การบรรยาย ปาฐกถา เทศน์ เล่าเรื่องในพระไตรปิฎก ถามตอบปัญหาธรรม ธรรมบันเทิง ธรรมประยุกต์กับสถานการณ์ สนทนาในชีวิตประจำวันประกอบหลักธรรม เล่านิทานชาดก

๓ ผู้ฟังมีโอกาสฟังธรรมมากขึ้น เพียงมีวิทยุเปิดรับฟัง จะฟังเพลินๆ ฟังควบคู่ไปกับการทำงาน ฟังขณะสนทนากันในครอบครัว หรือฟังผ่านวิทยุเพื่อนบ้าน ก็ได้ประโยชน์ ได้เป็นข้อคิดคติเตือนใจในการใช้ดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างปรกติสุข

๔ ผู้ฟังสามารถเลือกติดตามรับฟังรายการธรรมที่ตนสนใจ หรือเหมาะสมกับภูมิความรู้ของตนตามผังรายการของสถานีวิทยุ

(๒) ไม่น่าสนใจ

๑ เทคนิคลีลาในการนำเสนอรายการของผู้ดำเนินรายการ เช่น ธรรมบันเทิง ธรรมประยุกต์กับสถานการณ์ สนทนาในชีวิตประจำวันประกอบหลักธรรม เล่านิทานชาดก เป็นต้น อารมณ์น้ำเสียงไม่เข้ากับเนื้อหา เช่น เนื้อหาตื้นตื้น เนื้อหาเศร้า เนื้อหาแสดงความรัก น้ำเสียงราบเรียบเป็นโทนเดียวกันทั้งหมด ก็ไม่น่าสนใจ

๒ ฟังไม่รู้เรื่อง ฟังไม่เข้าใจ เนื้อหาของรายการธรรมยากที่จะเข้าใจ เนื้อหาทวนซ้ำ สับสน พูดเล่นมากเกินไปจนจำเป็น ไม่มีสรุปสาระแ่งคิด หรือประโยชน์ที่ผู้ฟังได้รับ

๓ คลื่นแทรก เสียงรบกวน ฟังไม่ชัด เพราะการใช้เสียงสื่อความหมายเมื่อฟังไม่ชัดผู้ฟังก็ไม่สนใจที่จะฟังรายการธรรมช่วงนั้น

๔ รายการไม่ต่อเนื่อง รายการธรรมที่ผู้ฟังติดตาม เมื่อถึงเวลาออกอากาศผู้ดำเนินรายการไม่มา หรือหยุดบ่อย

สรุปทัศนะของผู้ให้สัมภาษณ์ ยังเห็นว่าการเผยแพร่ธรรมทางสถานี โดยภาพรวมยังน่าสนใจ เป็นประโยชน์และมีความจำเป็นต่อประชาชนอีกช่องทางหนึ่งในการได้รับฟังสาระธรรมที่จะช่วยส่งเสริมเพิ่มพูนสติปัญญา ให้ได้ประโยชน์ ๓ อย่าง คือ ( ๑) ประโยชน์ปัจจุบัน (ทฤษฎีธรรม-มิกัด

ประโยชน์) (๒) ประโยชน์ภายนอก (สัมปราคัตถประโยชน์) (๓) ประโยชน์อย่างอื่น (ปรมาตมประโยชน์) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ ผู้นำเสนอธรรม เนื้อหาธรรม และวิธีการนำเสนอของแต่ละรายการๆ ควร มีจุดเด่นที่จะสื่อธรรมเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังกลุ่มใดเป็นหลัก เช่น กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มวัยหนุ่มสาว กลุ่มวัยผู้ใหญ่ ผู้นำเสนอธรรมจะได้จัดเนื้อหา ธรรมและวิธีการเสนอได้เหมาะสม เพื่อสารประโยชน์ที่ผู้ฟังจะได้รับ และพึงพอใจที่จะติด ตามรับฟังรายการของทางสถานีวิทยุ

๒) ท่านคิดว่าการเผยแผ่ธรรม โดยสถานีวิทยุกระจายเสียงบิณฑล จังหวัดภูเก็ต มีผลให้ ผู้ฟังได้รับประโยชน์ต่อการพัฒนาชีวิต จิตใจ และสังคม อย่างไรบ้าง? จากคำถามสัมภาษณ์ ขอนี้ ผู้วิจัยสรุปคำตอบได้ ๔ ประเด็น ดังนี้

(๑) ด้านความรู้ที่ได้รับจากการฟังรายการธรรม ผู้ที่รับฟังรายการธรรมอยู่เป็นประจำก็จะได้รับ ได้เข้าใจเรื่องบุญบาป สิ่งที่เป็นประโยชน์ สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์นำมาเตือนจิต สะกิดใจ ไม่ไปเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เพราะจะทำให้เดือดร้อนกายใจในภายหลัง ส่วนสิ่งที่เป็น ประโยชน์ก็นำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่จะเป็นไปเพื่อความสุขความเจริญแก่ตนเองครอบครัว และสังคม การได้ฟังธรรมบ่อยๆ ก็จะซึมซับธรรมเข้าสู่จิตใจ เป็นการพัฒนาจิตใจให้มีวิเศษใจ มีความมั่นคง หนักแน่น ไม่หวั่นไหวต่ออารมณ์ที่มากระทบ แต่สามารถเผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ ด้วยปัญญา ได้อย่างรู้เท่าทันตามเป็นจริง และแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ผ่านไป

(๒) ด้านการส่งเสริมความเข้าใจอันดีของผู้ฟังในพื้นที่ กับสถานีวิทยุ การดำเนิน รายการธรรมมีทั้งพระสงฆ์ และฆราวาส เมื่อนำเสนอรายการธรรมออกไปก็ย่อมมีทั้งเสียงชื่นชม และการตำหนิบ้าง แต่เมื่อมองถึงเจตนารมณ์ในการทำหน้าที่ของผู้นำรายการธรรมก็ย่อมมีผลในการ ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชุมชนผู้ฟังได้ดีขึ้น เพราะธรรมเป็นเรื่องของการส่งเสริมการ ทำความดี ละเว้นการทำความชั่ว ทำให้ผู้ฟังได้เข้าใจหลักธรรมอย่างถูกต้อง และรู้จักดำเนินชีวิตตาม หลักธรรมทางพุทธศาสนาให้เป็นไปเพื่อความสุขความเจริญ ไม่เป็นไปเพื่อก่อทุกข์เดือดร้อนแก่ตนเอง ครอบครัว และสังคม

(๓) ด้านการส่งเสริมการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ในการดำเนินรายการ ธรรมเผยแผ่สู่ผู้ฟัง มีเนื้อหาธรรมที่หลากหลายที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้ฟังได้เกิดความรู้ความเข้าใจในการ นำมาปรับใช้ในการทำงาน เช่น อิทธิบาทสี่ ที่จะช่วยส่งเสริมในการทำงานให้พัฒนาได้ดี มีความสุข กับการทำงาน ฆราวาสธรรมสี่ ที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว ธรรมเป็นเหตุให้สมหมาย สี่ ที่จะช่วยส่งเสริมการทำความดีแทนการพึ่งอบายมุข การส่งเสริมความเข้าใจด้านพิธีกรรมให้มีความ เข้าใจว่าพิธีกรรมเป็นการนำคนเข้าหาแก่นธรรมของศาสนา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาสติปัญญา เพื่อให้ เข้าใจกฎไตรลักษณ์ เข้าใจอริยสัจสี่ มรรคแปด อิทธิบาท ๔ สังคหวัตถุ ๔ กุศลกรรมบถ ๑๐ เป็นต้น

(๔) ด้านการประยุกต์ใช้ธรรมเพื่อการพัฒนาชีวิต และสังคมของผู้ฟัง การฟังรายการธรรมเพื่อให้เข้าใจหลัก ในการละการประพฤติที่เป็นบาปเป็นความชั่วซึ่งจะนำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน ส่วนการประพฤติที่เป็นบุญเป็นความดียอมนำไปให้ชีวิตรุ่งเรืองไม่ต้องกังวลในโทษภัยที่ไม่ได้ทำให้ใครเดือดร้อน นำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิต ประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม แก้ปัญหาได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องอ้อนวอนบวสรวงหรือพึ่งพิงสิ่งเสียดิต ก็ถือว่าได้ดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นแบบอย่างให้บุคคลอื่นได้ เท่ากับว่าได้มีส่วนในการทำประโยชน์ตนเองและประโยชน์ต่อบุคคลอื่นทั้งยังมีส่วนช่วยเผยแผ่หลักธรรมในชุมชน

สรุปทัศนะของผู้ให้สัมภาษณ์ มีความเห็นว่าการเผยแผ่ธรรมทางสถานีวิทยุ จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม เพราะสื่อวิทยุสามารถเข้าถึงประชาชนผู้ฟังได้จำนวนมาก มีเครื่องรับเพียงหนึ่งเครื่องก็สามารถฟังร่วมกันได้หลายๆ คน และต้นทุนเครื่องรับวิทยุก็มีราคาถูกและหาซื้อได้ง่าย การได้รับฟังธรรมบ่อยๆ จะได้ช่วยกล่อมเกล่าจิตใจ ช่วยเพิ่มเสริมสติปัญญาให้เข้าใจเรื่องบุญ-บาป เข้าใจเรื่องสิ่งที่เป็นประโยชน์-สิ่งที่เป็นประโยชน์ เข้าใจเหตุแห่งความทุกข์-เหตุแห่งความสุข เป็นต้น จิตใจผู้ฟังจะมีความหนักแน่นมั่นคง จะไม่หวั่นไหวกับสิ่งที่มายั่วยุ ที่สำคัญ คือ การที่ผู้ฟังได้น้อมนำธรรมไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในการชีวิต ดำเนินชีวิตอย่างมีหลัก ก็ช่วยให้ผู้ฟังได้รับประโยชน์ต่อการพัฒนาชีวิต จิตใจ และสังคม ก่อให้เกิดความสุขสงบเย็นเกิดกับผู้ฟัง ครอบครัว คนรอบข้าง ไปจนถึงสังคมประเทศชาติ

๓) ท่านคิดว่าการเผยแผ่ธรรม โดยสถานีวิทยุ มีส่วนสร้างความพึงพอใจให้ประชาชนผู้ฟัง อย่างไรบ้าง? จากคำถามสัมภาษณ์ข้อนี้ ผู้วิจัยสรุปคำตอบได้ ๔ ประเด็น ดังนี้

(๑) ความพึงพอใจด้านผู้ดำเนินรายการธรรม ผู้ฟังย่อมต้องการฟังเสียงที่ไม่กระชอกโศกฮาก แต่ผู้ฟังต้องการฟังน้ำเสียงชัดเจน มีการเล่าเรื่องได้น่าติดตาม มีการยกตัวอย่างเปรียบเทียบให้ผู้ฟังเข้าใจ จัดลำดับเรื่องได้น่าสนใจเหมาะสมกับการออกอากาศในแต่ละครั้ง

(๒) ความพึงพอใจด้านเนื้อหารายการธรรม ผู้ที่ได้รับฟังก็ทำให้เข้าใจธรรมได้มากขึ้น ได้ข้อคิดคติเตือนใจ นำประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ ก็เป็นประโยชน์ต่อการฟังธรรม ทำให้รายการธรรมที่ฟังน่าสนใจน่าติดตาม ซึ่งกลุ่มผู้ฟังที่ต่างเพศ วัย อาชีพ ประสบการณ์ความรู้ ย่อมมีความสนใจแตกต่างกันไป การจัดเนื้อหาธรรมได้กลมกลืนโดนใจ ให้ตรงต่อความต้องการของผู้ฟังได้ครบคลุมก็จะทำให้ผู้ฟังพึงพอใจ

(๓) ความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมในรายการธรรมโดยภาพรวม การที่ผู้ดำเนินรายการธรรมแต่ละรายการ หรือเจ้าหน้าที่ของสถานีวิทยุ... ทุกท่าน ได้มีกิจกรรมกับผู้รับฟัง เช่น การโทรศัพท์พูดคุยในรายการ การเขียนจดหมาย ส่งข้อความผ่านโทรศัพท์ ส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ เข้า

ร่วมสนทนาในรายการ การแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์งานบุญ งานตายของญาติ เป็นต้น ก็จะช่วยสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้รับฟัง ให้มีความพึงพอใจต่อรายการธรรม หรือต่อสถานีวิฑู

(๔) ความพึงพอใจต่อวันเวลาออกอากาศของรายการโดยภาพรวม

จำนวนวันที่ออกอากาศ และช่วงเวลาที่ย่อออกอากาศ ขึ้นอยู่กับกลุ่มผู้ฟังเป้า หมายที่ ต้องการสื่อสารรายการธรรม เป็นกลุ่มผู้ฟังกลุ่มไหนเป็นหลัก แล้วเตรียมเนื้อหาและวิธีการนำเสนอให้ เหมาะกับกลุ่มผู้ฟัง ความยาวของรายการหนึ่งชั่วโมงเหมาะสมแล้ว

สรุปทัศนะของผู้ให้สัมภาษณ์ มีความเห็นว่าการเผยแพร่ธรรมโดยสถานีวิฑู ยังมีส่วน สร้างความพึงพอใจให้ประชาชนผู้ฟังได้มาก เพราะเป็นสื่อธรรมช่องทางหนึ่งที่ประชาชนมีโอกาสดู ศึกษาเรียนรู้หลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การได้ฟังธรรมบ่อย ๆ ก็จะช่วย เสริมสติปัญญาให้กับคนที่ได้รับฟัง ให้ได้มีหลักนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตที่จะนำความสุข ความเจริญมาให้ ซึ่งปัจจุบันสภาพสังคมที่มีสิ่งยั่วยุอารมณ์มากมาย ประกอบกับการใช้ชีวิตที่เร่งรีบ มี การแข่งขันกันในด้านต่าง ๆ เช่นการเรียน การทำงาน การสะสมทางวัตถุ กระทั่งการให้เวลากับ พัฒนาจิตใจตนเองมีน้อยลง เวลาในการเข้าวัดฟังธรรมก็น้อยลงด้วย เมื่อมีปัญหาเข้ามากระทบจึงแก้ ด้วยวิธีการที่ผิดพลาดส่งผลให้เกิดความเดือดร้อนต่อตนเอง ครอบครัว คนรอบข้าง และบางครั้งถึงกับ ไม่มีโอกาสแก้ตัว การมีช่องทางรับฟังรายการธรรม จะช่วยให้ผู้ฟังได้มีหลักธรรมเป็นสิ่งที่ช่วยกล่อม เกลาจิตใจ ให้มีอารมณ์เยือกเย็น และสุขุมมากขึ้นในการดำเนินชีวิต

๔) ท่านคิดว่าการเผยแพร่ธรรม โดยสถานีวิฑู ควรมีการพัฒนาปรับปรุงในด้านใดบ้าง ?  
จากคำถามสัมภาษณ์ข้อนี้ ผู้วิจัยสรุปคำตอบได้ ๕ ประเด็นดังนี้

(๑) ด้านผู้ดำเนินรายการธรรม ต้องนำเสนอที่น่าสนใจ มีความรู้ในเรื่องที่นำเสนอ คือ มีการเตรียมตัวศึกษาข้อมูลในเรื่องที่จะออกอากาศมีประเด็นหัวข้ออะไร วิธีการที่จะนำเสนอจะ แบ่งจังหวะช่วงตอนตลอดรายการอย่างไร เรียนรู้การใช้สื่ออุปกรณ์ รู้จักใช้เพลงประกอบเหมาะสม จะ ใช้อะไรประกอบสนั่นสนุนเรื่องที่น่าสนใจ เช่น ข้อคิด คำคม สุภาษิต ตัวอย่างบุคคล ชาดก เป็นต้น ตลอดถึงอารมณ์น้ำเสียงที่น่าสนใจเข้ากับเนื้อเรื่อง อักษรชัดถ้อยชัดคำ การนำเสนอเรื่องใกล้ตัวผู้ฟัง จะเป็นเรื่องในชุมชน คนในประเทศหรือสังคมโลกก็ตามต้องคำนึงถึงสารประโยชน์ที่ผู้ฟังจะได้รับ โดย มีหลักธรรมเป็นแกน นำเสนอที่น่าสนใจ ผลิตรายการอย่างต่อเนื่อง และตรงต่อเวลา

(๒) ด้านเนื้อหารายการ ควรมีประเด็นชัดเจน เนื้อหาของรายการที่น่าสนใจควรมี ประเด็นชัดเจน ต้องการให้ผู้ฟังรับรู้เกี่ยวกับเรื่องอะไร เนื้อหาควรให้เป็นไปตามลำดับ ไม่วกวน สับสน สรุปสาระสำคัญผู้ฟังจะได้ประโยชน์อะไรจากการฟังในแต่ละครั้งที่ดำเนินรายการ

(๓) ด้านรูปแบบของรายการ ควรมีหลากหลาย ต้องการสื่อกลุ่มผู้ฟังกลุ่มใด เป็นหลัก รูปแบบของรายการธรรมที่น่าสนใจควรมีหลากหลาย โดยพิจารณาตามช่วงเวลา

ออกอากาศ และกลุ่มผู้ฟังที่ต้องการจะสื่อเป็นหลักกับกลุ่มใด เช่น วัยเรียน วัยทำงาน วัยมีครอบครัว วัยเกษียณ เป็นต้น ต้องมีเอกลักษณ์ของแต่ละรายการ เช่น การบรรยาย ปาฐกถา เทศน์ เล่าเรื่องใน พระไตรปิฎก ถามตอบปัญหาธรรม ธรรมบันเทิง ธรรมประยุกต์ เป็นต้น โดยเฉพาะธรรมประยุกต์กับ เรื่องต่างๆ ในสังคม เป็นการบูรณาการธรรมเข้ากับศาสตร์ต่างๆ มีธรรมเป็นแกนสามารถโยงธรรม เข้ากับเรื่องต่าง ๆ และสามารถโยงเรื่องต่างๆ เข้าหาหลักธรรม เช่น ข้าว การงานอาชีพ การศึกษา สุข ภาพ การเดินทาง สนทนาเรื่องใกล้ตัวในชีวิตประจำวัน เป็นต้น มีการนำสื่อเสียงมาประกอบรวมก็จะ ทำให้เกิดความน่าสนใจติดตามฟัง อาทิ สปอดนารายการ ไฟล์เสียงข้อคิดคำคมสุภาษิตต่างๆ มาค้น ช่วงเมื่อเริ่มต้นรายการ ระหว่างรายการ ปิดรายการ

(๔) ด้านผังออกอากาศของรายการ ควรควบคุมให้เป็นไปตามผังรายการ และมีการ ประชาสัมพันธ์ให้ทราบ ควรควบคุมรายการให้เป็นไปตามผังรายการ เพื่อผู้ที่ติดตามรับฟังจะได้ทราบ ช่วงเวลาในการออกอากาศของรายการ และควรมีการประชาสัมพันธ์ เช่น ทำสปอตแนะนำรายการ ประจำวัน แจกพิเศษเมื่อมีประเด็นหรือบุคคลที่น่าสนใจมาออกรายการสนทนาธรรม หรืออาจจะทำ เป็นสตีกเกอร์ แผ่นประชาสัมพันธ์สถานีวิทยุฯ แจกคลื่นความถี่ เบอร์โทรศัพท์ โทรสาร แจกจ่ายตาม หน่วยงานหรือสถานที่ ๆ เห็นสมควร เพื่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ และความเข้าใจอันดีระหว่าง องค์กร กลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้อง

(๕) ด้านไฟล์เสียงธรรมของครูบาอาจารย์ ควรจัดแบ่งเป็นตอนให้เหมาะสม ไฟล์ เสียงธรรม เช่น ข้อคิดพุทธศาสนสุภาษิต สารคดีธรรม นิทาน เสียงอ่านหนังสือที่ได้มาตรฐาน ธรรม ของครูบาอาจารย์ ควรมีการจัดกลุ่มแยกประเภท ไฟล์เสียงธรรมของครูบาอาจารย์ เช่น แนวปรีชาญาณ หลักธรรม แนวปรีชาธรรมร่วมสมัย แนวปฏิบัติกัมมัฏฐาน เป็นต้น ควรมีการปรับให้เหมาะกับการ ออกอากาศตามผังรายการซึ่งไม่ควรเกินหนึ่งชั่วโมง โดยอาจแบ่งเป็นตอนเพื่อให้เหมาะสมกับ กำหนดเวลาออกอากาศของรายการ ควรมีกล่าวนำต้นรายการ กลางรายการ ท้ายรายการ หรือเสริม ด้วย สปอต ข้อคิด คำคม สุภาษิต เพลงธรรม เป็นต้น ตามความเหมาะสม

สรุปทัศนะของผู้ให้สัมภาษณ์ ในเรื่องการพัฒนาปรับปรุง การเผยแพร่ธรรมโดยสถานีวิทยุ ... เพื่อให้รายการธรรมน่าสนใจ น่าติดตาม เป็นประโยชน์กับประชาชนผู้รับฟัง ก็ควรมีการ ปรับปรุง พัฒนาให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ในทุกด้านที่เกี่ยวกับ บุคคล อุปกรณ์ วิธีการ การบริหารจัดการ ในการ ปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพของการดำเนินงานเผยแพร่ธรรมอย่างเป็นระบบเป็นทีมงาน มีการร่วมกัน วางแผนปฏิบัติ ตรวจสอบ ปรับปรุงการดำเนินงาน ก็จะส่งผลให้การดำเนิน งานเผยแพร่ ธรรมมีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพเพิ่มขึ้น